

**BAZY DANYCH GIS O ZABYTKACH NIERUCHOMYCH
I ARCHEOLOGICZNYCH JAKO ELEMENT
INFRASTRUKTURY INFORMACJI PRZESTRZENNEJ
W POLSCE: STAN PRAC, AKTUALNE PROBLEMY
I WYZWANIA W PROCESIE WDRAŻANIA
DYREKTYWY INSPIRE**

GIS DATABASES OF IMMOBILE AND ARCHEOLOGICAL
MONUMENTS AS AN ELEMENT OF SPATIAL
INFORMATION INFRASTRUCTURE IN POLAND:
THE ACTUAL STATE OF WORKS, CURRENT PROBLEMS
AND CHALLENGES IN IMPLEMENTATION
OF THE INSPIRE DIRECTIVE

Arkadiusz Kołodziej

Narodowy Instytut Dziedzictwa

Słowa kluczowe: zabytki nieruchome, zabytki archeologiczne, infrastruktura informacji przestrzennej, INSPIRE

Keywords: immobile monuments, archeological monuments spatial information infrastructure, INSPIRE

Wprowadzenie

1 stycznia 2011 r. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków został przekształcony w Narodowy Instytut Dziedzictwa. Nowa strategia działania instytucji zakłada odejście od dotychczasowego pasywnego modelu administrowania zabytkami na rzecz aktywnego zarządzania dziedzictwem. Misją Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa, gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń. W tym kontekście potrzeba dostarczenia kompleksowej i wiarygodnej informacji dotyczącej lokalizacji i charakterystyki zabytków jest jednym z podstawowych narzędzi wspomagają-

cych proces takiego zarządzania i staje się jednym z głównych celów strategicznych działania Instytutu. Obowiązek budowy i rozwoju bazy danych geoprzestrzennych o zabytkach został wskazany jako jedno z zadań statutowych NID.

Podstawy prawne działań

Funkcja Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego pełni funkcję organu wiodącego w zakresie tematu danych przestrzennych „obszary chronione” (rozdział 1 załącznika 9 do ustawy o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r. w części dotyczącej zabytków nieruchomości). Na podstawie art. 96 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Minister powierzył realizację zadania publicznego, polegającego na budowie infrastruktury informacji przestrzennej, Dyrektorowi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Budowa bazy danych geoprzestrzennych o zabytkach została wskazana jako statutowy obowiązek Instytutu.

Dodatkowo, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, od roku 2010 NID pełni również funkcję Centrum Kompetencji w obszarze digitalizacji zabytków i muzealiów w związku z zapisami „Programu digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009-2020”. Zadaniem Centrum Kompetencji NID jest wyznaczanie i upowszechnianie standardów w zakresie digitalizacji zabytków i muzealiów. W związku z tym, w najbliższych latach jednym z głównych kierunków aktywności zespołu Centrum Kompetencji NID stały się zadania powierzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie wdrożenia dyrektywy INSPIRE. Jeszcze w roku 2010 rozpoczęto przygotowania do budowy bazy danych geoprzestrzennych obejmującej lokalizację zabytków nieruchomości. Działanie to jest złożonym procesem digitalizacji, wymagającym wiedzy interdyscyplinarnej, z tego powodu w instytucji prowadzony był w 2010 roku wielostopniowy proces rekrutacji, zakończony wyborem wyspecjalizowanej kadry. W strukturach NID wyodrębniono Dział Digitalizacji Zabytków i Muzealiów gromadzący specjalistów z zakresu ochrony zabytków, kartografii, fotogrametrii, informatyki oraz geografii.

Struktura organizacyjna służby ochrony zabytków w Polsce

Struktura organizacyjna służby ochrony zabytków w Polsce jest złożona i wielopoziomowa. Za sprawowanie ochrony nad dziedzictwem kulturowym odpowiedzialni są:

- 1) Generalny Konserwator Zabytków działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wybrane zadania GKZ:
 - opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
 - sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;

- 2) Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków (WKZ) działający w imieniu wojewodów. Wybrane zadania WKZ:
 - prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
 - współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
 - 3) jednostki samorządu terytorialnego. Wybrane zadania w zakresie ochrony zabytków to:
 - obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków i na jej podstawie opracowywanie programów opieki nad zabytkami;
 - ustanawianie form ochrony zabytków, takie jak utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie stref ochrony konserwatorskiej w planach zagospodarowania przestrzennego.
- Przedmiotem ochrony prawnej mogą być zabytki nieruchome, zabytki ruchome oraz zabytki archeologiczne. Ochrona zabytków koncentruje się na realizacji poszczególnych działań, takich jak: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, a także uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Szczególnemu reżimowi ochronnemu podlegają zabytki wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Z punktu widzenia całego systemu ochrony zabytków, istotnym zadaniem jest tworzenie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które należy do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, działającego przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków

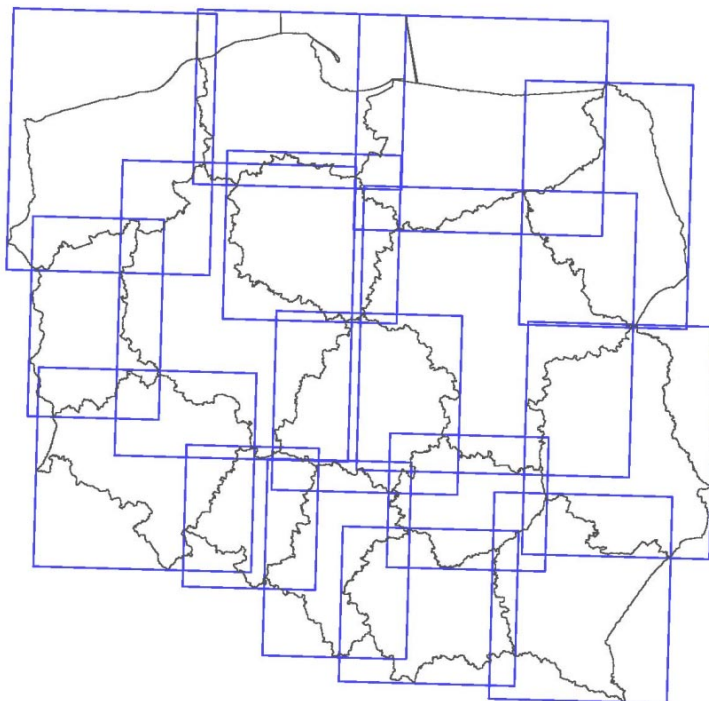
Identyfikacja zbiorów danych przestrzennych

Charakterystyka jakościowa danych dotyczących zabytków

W związku z realizacją prac dotyczących budowy bazy danych geoprzestrzennych w zakresie informacji o zabytkach, zidentyfikowano dwie serie danych: zabytki nieruchome oraz zabytki nieruchome archeologiczne. W obrębie serii danych zidentyfikowano 32 zbiory danych – 16 zbiorów danych dotyczących zabytków nieruchomych oraz 16 zbiorów danych opisujących zabytki nieruchome archeologiczne. Dla każdego ze zidentyfikowanych zbiorów danych utworzono metadane.

Zasięg przestrzenny metadanych

Wyodrębniona identyfikacja i zasięg przestrzenny zbiorów danych przestrzennych pokrywa się z kompetencjami wojewódzkich konserwatorów zabytków w zakresie prowadzonych i tworzonych przez nich rejestrów zabytków. W przypadku zabytków nieruchomych właściwy obszarowo zasięg przestrzenny kompetencji WKZ pokrywa się z obszarem województwa (rys. 1). W przypadku zabytków nieruchomych archeologicznych uwzględniono dodatkowo zasięg terytorialnych wód morskich oraz kompetencje działania urzędów morskich (zgodne z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Wodnej z dnia 10 sierp-

Rys. 1. Zasięg przestrzenny metadanych (MBR). Zabytki nieruchome archeologiczne Polski

nia 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia urzędów morskich, określenia ich siedzib oraz terytorialnego zakresu działania dyrektorów urzędów morskich).

Zgodność metadanych z przepisami INSPIRE

Podstawą oceny zgodności metadanych z przepisami dyrektywy INSPIRE są:

1. Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1205/2008 z dnia 3 grudnia 2008 r. w sprawie wykonania dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie metadanych
2. Rozporządzenie Komisji (UE) Nr 1089/2010 z dnia 23 listopada 2010 r. w sprawie wykonania dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie interoperacyjności zbiorów i usług danych przestrzennych

3. Walidator metadanych dostępny pod adresem
<http://www.inspire-geoportal.eu/INSPIREValidatorClient/validate.do>

W świetle powyższych uwarunkowań stwierdzono zgodność zaprojektowanych zbiorów metadanych dla wszystkich zidentyfikowanych zbiorów danych przestrzennych. Metadane zawierają wszystkie wymagane elementy stanowiące obligatoryjną treść – zgodnie z załącznikiem Część B Rozporządzenia Komisji (WE) Nr 1205/2008. Wszystkie pliki metadanych zostały poddane walidacji za pomocą narzędzia dostępnego *online*, którego adres wskazano powyżej. Wszystkie pliki (metadane dla zbiorów danych) zweryfikowane zostały poprawnie, bez komunikowania jakiegokolwiek błędu.

Charakterystyka ilościowa zbiorów danych dotyczących zabytków rejestrowych

Na koniec ubiegłego roku zostały zakończone prace identyfikujące zakres ilościowy danych, który musi zostać przedstawiony w formie geoprzestrzennej. Podstawę do wykonania analizy stanowiły relacyjne bazy danych funkcjonujące w Narodowym Instytucie Dziedzictwa. Są to: Centralna Baza Danych o Zabytkach (reprezentująca informacje opisowe o zabytkach nieruchomych), oraz baza danych zawierająca informację o zabytkach rejestrowych – archeologicznych. Wykonano integrację danych opisowych z podziałem administracyjnym Polski w celu analizy rozkładu statystycznego zabytków nieruchomych – rejestrowych. Analiza miała na celu ułatwienie planowania prac związanych z przeniesieniem treści zawartych w decyzjach administracyjnych stanowiących rejestr zabytków oraz integrację danych zgromadzonych na poziomie baz danych relacyjnych. Efekty analizy (agregowane do poziomu województw) przedstawiają mapy tematyczne przedstawione na rysunkach 2 i 3.

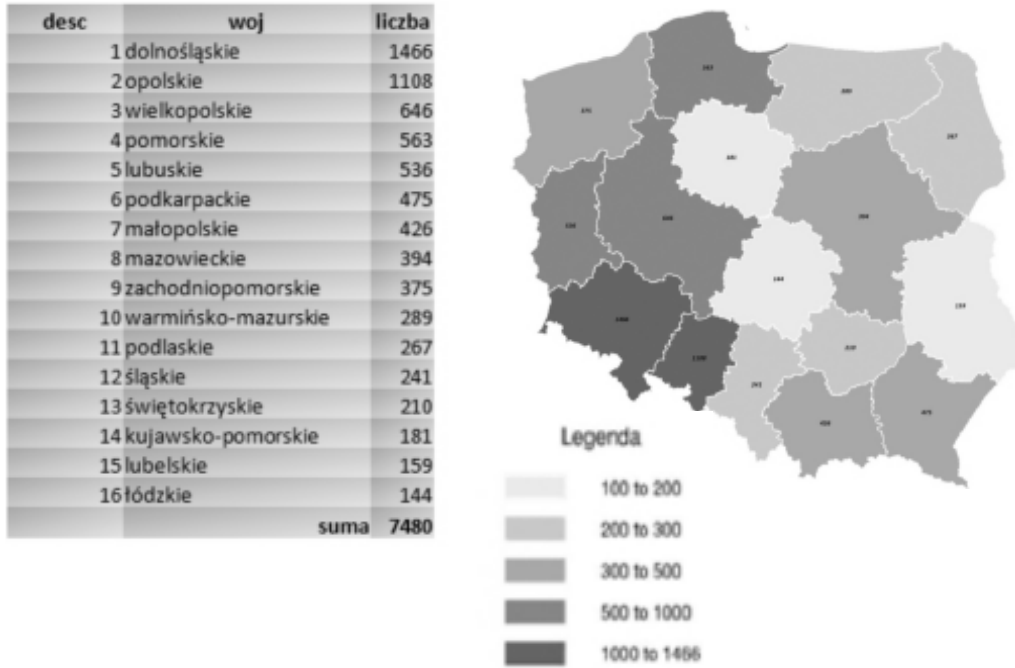
Łączna liczba zabytków nieruchomych, stanowiących rejestr publiczny uwidoczniła w bazach danych funkcjonujących w Narodowym Instytucie Dziedzictwa, wynosi 72 097 obiektów. Zabytki nieruchome stanowią ok. 90% całości rejestru (64617 rekordy), zabytki archeologiczne pozostała część (7480 rekordów). Biorąc pod uwagę zakres ilościowy obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy stwierdzić, że problemem nie będzie fizyczne przeniesienie treści decyzji do baz danych geoprzestrzennych, lecz bardzo nieprecyzyjne (pod względem lokalizacyjnym) wpisy do rejestru zabytków (np. „zamek wraz z otoczeniem”) oraz brak załączników graficznych precyzujących położenie zabytku w terenie. Zestawienie miało również na celu wskazanie głównych obszarów koncentracji zabytków rejestrowych, co ważne jest na etapie podejmowania decyzji w procesie zarządzania projektem, jakim jest weryfikacja i digitalizacja zabytków rejestrowych Polski.

Weryfikacja rejestru zabytków metodą inspekcji terenowej

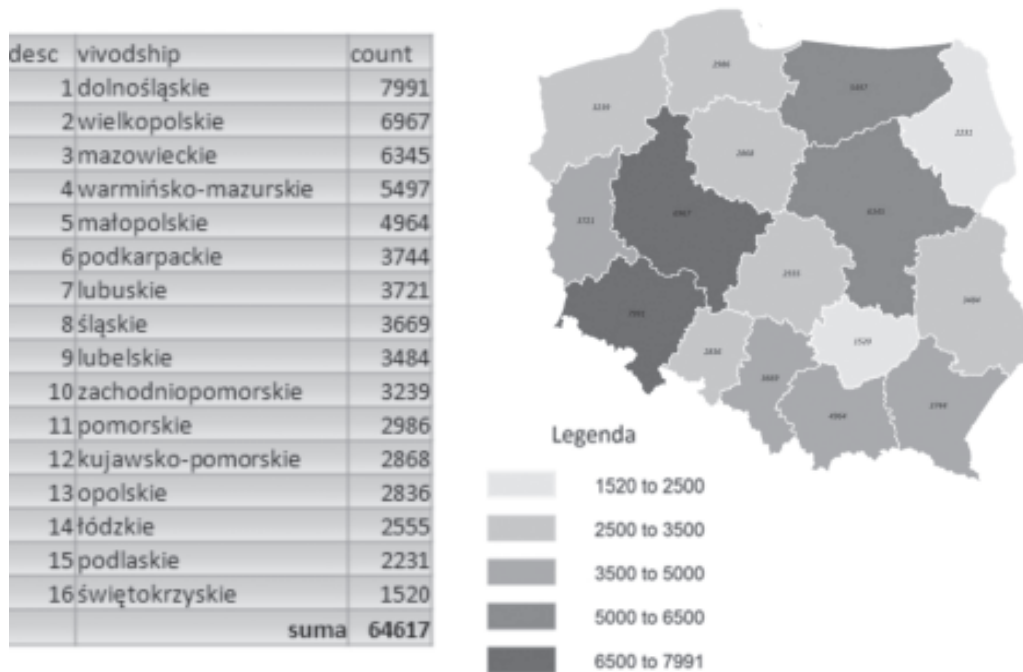
Na dzień 31.12.2010 r. wykonano weryfikację 48% obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych oraz ok. 6% zabytków nieruchomych archeologicznych. Dane zebrane w wyniku interwencji terenowej znacznie przyczynią się do efektywnego przetworzenia danych do postaci geoprzestrzennej.

Na tym tle rysuje się niezwykle istotny problem pilnego wykorzystania danych referencyjnych dostępnych w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym (pżgik). Zidentyfikowano 6 podstawowych rejestrów niezbędnych do wykorzystania podczas przeprowadzanej weryfikacji rejestru zabytków oraz przetworzenia go do postaci geoprzestrzennej:

- 1) PRG – podział terytorialny kraju w formie plików ArcShape: województwo, powiat, gmina;
- 2) PRNG – rejestr w formacie ESRI ArcShape; pliki odpowiadające zakresem przestrzennym zasięgowi terytorialnemu Polski;
- 3) BDOT – dostępne dane wektorowe w formacie GML zawierające komponent TOPO, odpowiadające schematom aplikacyjnym 1.3*-2.0*; zakres udostępnianych danych w skali całego kraju powinien uwzględniać w szczególności klasy obiektów posiadające bezpośrednio referencje do rejestru zabytków (m.in. ADMS_A, ADGM_A, ARAD_P, BBBB_A,

Rys. 2. Liczba zabytków rejestrowych archeologicznych (stan na 31.12.2010 r.)

Rys. 3. Liczba zabytków rejestrowych nieruchomych (stan na 31.12.2010 r.)

BBCM_A, SKJZ_L, kompleksy użytkowania terenu – wszystkie klasy obiektów wraz z uzupełniającymi je wykazami i tabelami intersekcji);

4) ORTO – najnowsze dostępne arkusze ortofotomap w kroju sekcyjnym, w skali 1:5000, w układzie 1992;

5) dane rastrowe map topograficznych w skali 1:10 000, układ 1965 (geotiff) dane rastrowe map topograficznych w skali 1:25 000, układ 1965 (geotiff);

6) NMT – dane w układzie 1992 oraz w formacie *.tin i *.asc;

7) EGIB – dane ewidencji gruntów i budynków, zgromadzone w powiatowych ośrodkach dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej.

Możliwość wykorzystania powyższych danych, wraz z zastosowaniem pomiarów bezpośrednich GPS, podniosą znacznie efektywność i jakość weryfikacji terenowej rejestru zabytków – zwłaszcza w obszarze archeologii, gdzie położenie stanowiska trudno jest odnieść do utworzonych i zgromadzonych danych referencyjnych w postaci wektorowej. Niezwykle istotnymi w tym kontekście danymi są ortofotomapy, dane rastrowe map topograficznych (całość zasobu w postaci Archeologicznego Zdjęcia Polski uwidaczniana jest na tle map topograficznych w skali 1:10 000 i 1:25 000 w układzie PUWG1965) oraz numeryczny model terenu pozwalający na identyfikację form terenowych stanowisk archeologicznych.

W przypadku zabytków nieruchomych, doskonałym źródłem informacji jest Baza Danych Obiektów Topograficznych – a zwłaszcza w przypadku zabytków architektonicznych, dane zawarte na warstwie wektorowej ARAD_P (punkty adresowe) oraz BBBB_A (budynki). Istnieją oczywiste relacje z poziomym rejestrem zabytków do bazy danych BDOT, identyfikujące położenie obiektu na podstawie danych adresowych.

Model danych przestrzennych dla zabytków nieruchomych i archeologicznych

Niezależnie od prac nad weryfikacją rejestru, trwają równoległe prace zmierzające do utworzenia modelu danych dotyczących zabytków nieruchomych. W ramach NID został w tym celu zainicjowany projekt wewnętrzny oraz utworzono zespół roboczy skupiający specjalistów z zakresu ochrony zabytków, kartografii i informatyki. Główne kryteria prac to utworzenie klasyfikacji obiektów zgodnych z ogólną specyfikacją „D.2.8.1.9 INSPIRE Data Specification on Protected Sites – Guidelines v. 3.0.1”, a w szczególności spójności ze schematem „prostym” i „pełnym” specyfikacji. Na dzień dzisiejszy widać już problemy związane z klasyfikacją leżącą u podstaw wskazanego w specyfikacji schematu prostego (rys. 4) – bazuje on na anglosaskiej konwencji klasyfikacji zabytków (wykorzystano schemat *National Monuments Record*). Brak jest w nim tak istotnych identyfikacji rodzaju zabytku jakim jest na przykład obóz koncentracyjny. Prace zespołu koncentrują się aktualnie na klasyfikacji zabytków w kontekście wydziałów zaproponowanych na poziomie specyfikacji INSPIRE. Brak jest również spójności z klasyfikacją zabytków określoną w ustawie *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, utrwaloną w świadomości specjalistów z dziedziny ochrony dziedzictwa Polski (tabela).

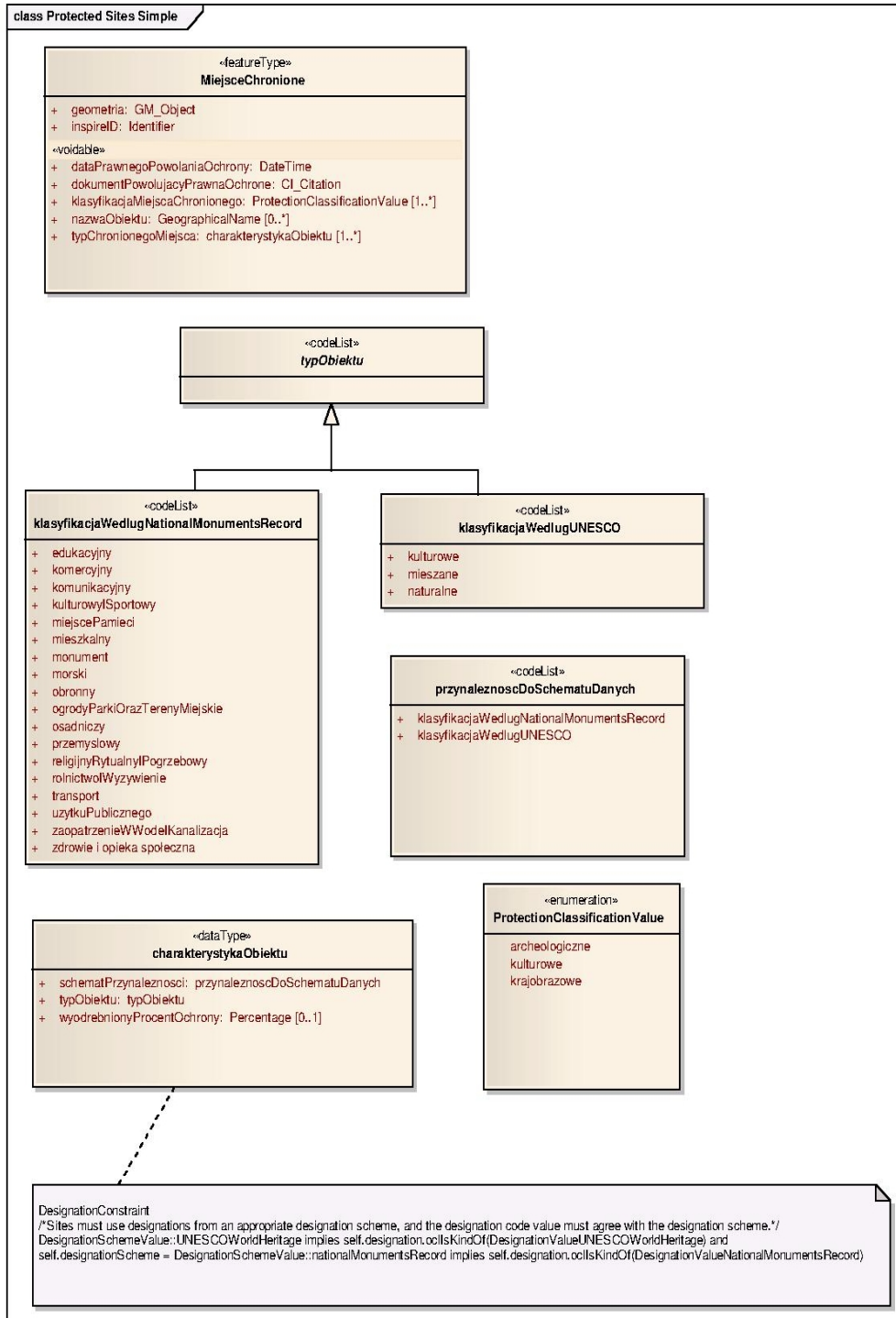
Rys. 4. Schemat prosty, temat *Obszary chronione*

Tabela 1. Porównanie klasyfikacji zabytków według klasyfikacji National Monument Records oraz według ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Klasyfikacja zabytków	
National Monument Records	Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 6, ust.1, pkt. 1 oraz pkt. 3)
Zabytek:	Zabytki nieruchome będące w szczególności:
1) edukacyjny	1) krajobrazami kulturowymi
2) komercyjny	2) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi
3) komunikacyjny	3) dziełami architektury i budownictwa
4) kulturowy i sportowy	4) dziełami budownictwa obronnego
5) miejsce pamięci	5) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi
6) mieszkalny	6) cmentarzami
7) inny	7) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni
9) obronny	8) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji
10) ogrody, parki oraz tereny miejskie	Zabytki archeologiczne będące w szczególności
11) osadniczy	1) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa
12) przemysłowy	2) cmentarzyskami
13) religijny, rytualny i pogrzebowy	3) kurhanami
14) rolnictwo i wyżywienie	4) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej
15) transport	
16) użytku publicznego	
17) zaopatrzenie w wodę i kanalizacja	
18) zdrowie i opieka społeczna	

Plan działań i wyzwania

Plan projektu i harmonogram działań związanych z utworzeniem baz danych geoprze-strzennych w zakresie reprezentacji zabytków nieruchomych zakłada, że pierwsze efekty działań zostaną upublicznione w formie usług WMS w czwartym kwartale 2011 r. Udostęp-nione zostaną dane częściowe dla obszarów gdzie zakończono weryfikację rejestru zabytków. Niezależnie trwa przetwarzanie zasobu w postaci decyzji o wpisie do rejestru zabytków do postaci cyfrowej (schemat prosty wskazuje, że obowiązkiem jest przywołanie aktu praw-nego, na podstawie którego powołano ochronę obiektu) i upublicznienie go w postaci ogólnodostępnego zasobu w sieci WWW (np. w postaci adresu URL, pod którym znajduje się plik zawierający zeskanowaną decyzję. Rozpoczęto prace zmierzające do utworzenia scen-tralizowanego repozytorium danych rastrowych, zawierających skanowane decyzje admini-stracyjne wraz z istniejącymi załącznikami graficznymi.

Kolejnym podjętym działaniem jest przetworzenie podziału sekcyjnego funkcjonującego w archeologii od roku 1978. Polskę podzielono wówczas na sekcje o wymiarach 5 x 7,5 km, tworząc w ten sposób tzw. podział sekcyjny AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) o zakłada-nej powierzchni 37,5 km². Podział został utworzony metodą kreślarską na mapie ściennej w skali 1:500 000, bez żadnej referencji do istniejących podziałów sekcyjnych wynikających np. z Międzynarodowej Mapy Świata. Co gorsza, identyfikację każdego ze stanowisk arche-

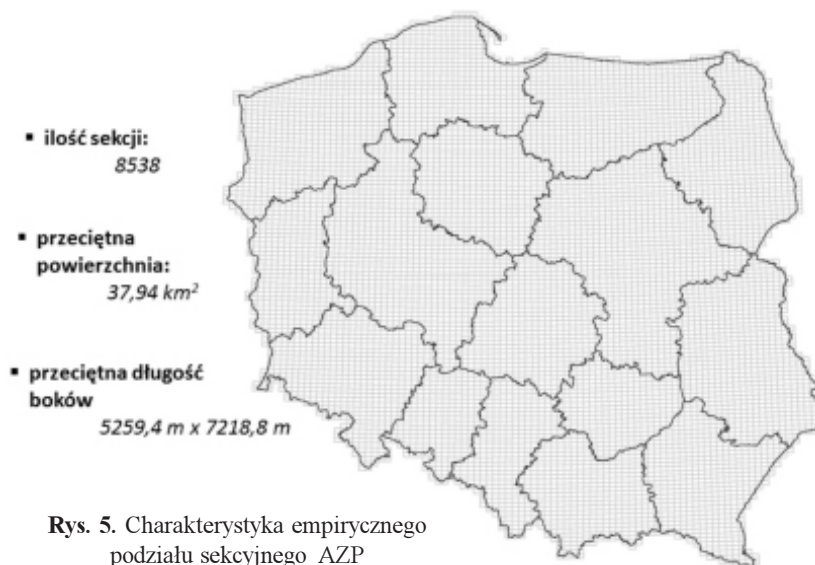
ologicznych wiązano z położeniem tak wyodrębnionej sekcji. W Dziale Digitalizacji przetworzono do formy cyfrowej istniejący podział AZP, ponieważ miało to duże znaczenie dla identyfikacji stanowiska rejestrowego w zbiorach dokumentacji analogowej. Proces tworzenia wektorowego podziału AZP dla całej Polski miał charakter dwuetapowy.

Polski o zakładanej powierzchni 37,5 km². Podział został utworzony metodą kreślarską na mapie ściennej w skali 1:500 000, bez żadnej referencji do istniejących podziałów sekcyjnych wynikających np. z Międzynarodowej Mapy Świata. Co gorsza identyfikację każdego ze stanowisk archeologicznych wiązano z położeniem tak wyodrębnionej sekcji. W Dziale Digitalizacji przetworzono do formy cyfrowej istniejący podział AZP gdyż miało to ogromne znaczenie dla identyfikacji stanowiska rejestrowego w zbiorach dokumentacji analogowej. Proces tworzenia wektorowego podziału AZP dla całej Polski miał charakter dwuetapowy.

Etap 1. Empiryczny podział sekcyjny AZP (rys. 5). W tym etapie wykonano skanowanie oraz kalibrację do układu PUWG'1992 skanu mapy ściennej. Wektoryzacja polegała na identyfikacji punktów przecięć arkuszy AZP. Podział sekcyjny wygenerowano przy pomocy specjalnej aplikacji, przetwarzającej punkty przecięć do postaci danych sekcyjnych.

Etap 2. Statystyczny podział sekcyjny AZP. Zastosowano specjalnie w tym celu napisaną aplikację służącą do wyrównania położenia narożników siatki. Główne kryterium operacji to aproksymacja linii tworzonych przez punkty w ciągu południkowym i równoleżnikowym. Zdecydowano, że linie te będą aproksymowane do krzywej wielomianu drugiego stopnia. Dane zostały wyrażone w układzie współrzędnych PUWG'1992. Dodatkowo dodano atrybuty zawierające długość i azymut przesunięcia punktu od jego pierwotnej pozycji (do analizy dokładności). Zasięg przestrzenny był taki sam jak w etapie 1. Zaprezentowane podejście miało na celu względne wygładzenie przebiegu sekcji w kierunku południkowym i równoleżnikowym oraz zminimalizowanie zniekształceń wynikających z położenia mapy w trakcie skanowania/fotografowania.

Warunkiem niezbędnym do harmonizacji danych archeologicznych z innymi danymi przestrzennymi jest lokalizacja stanowisk archeologicznych na tle podziału sekcyjnego układu państwowego PUWG'1992. Informacja o lokalizacji stanowiska w podziale sekcyjnym AZP

Rys. 5. Charakterystyka empirycznego podziału sekcyjnego AZP

będzie niezależnie zapisywana jako informacja atrybutowa w modelu danych dedykowanych dla zabytków archeologicznych. Obecnie wykonywana jest ocena dokładności przeniesienia podziału sekcyjnego AZP do postaci wektorowej, w stosunku do rzeczywistego położenia stanowisk w terenie. Oczekuje się odpowiedzi na pytanie: czy przetworzenie miało istotny wpływ, a jeżeli tak, to jaki – na skuteczność lokalizacji stanowisk.

Podsumowanie i wnioski

Mając na uwadze obecnie obowiązującą prawną regulację w zakresie tworzenia infrastruktury informacji przestrzennej w obszarze zabytków nieruchomych, należy zwrócić uwagę na następujące problemy:

1. Brak przepisów wykonawczych do ustawy *o infrastrukturze informacji przestrzennej* dotyczących szczegółowych zagadnień związanych z budową bazy danych o zabytkach, przy równoczesnym bardzo ogólnym ujęciu tej kwestii w samej ustawie. W obecnym stanie prawnym brak jest także upoważnienia na poziomie ustawy do wydania przedmiotowego rozporządzenia. W skutek tego brak jest precyzyjnej regulacji dotyczącej zasad tworzenia, użytkowania i aktualizacji ogólnopolskiej bazy danych o zabytkach, zakresie informacji (obligatoryjnych i fakultatywnych), które mają się w niej znajdować, świadczeniu usług danych przestrzennych itp.
2. Wraz z wejściem w życie przepisów ustawy o IIP i tworzeniem ogólnopolskiej bazy danych o zabytkach pojawił się problem zasadności wprowadzenia odpowiednich zmian do ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia Ministra Kultury w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem*. Najpilniejszą zmianą jest przekształcenie rejestru zabytków z formy książkowej do postaci cyfrowej. Zgodnie z treścią przywołanego wyżej rozporządzenia rejestr zabytków jest prowadzony w formie ksiąg o wymiarach 46x30 cm, posiadających 200 kart z wydrukowanym kolejnym numerem strony, oznaczonych literami, odpowiednio: A – dla zabytków nieruchomych, B – dla zabytków ruchomych i C – dla zabytków archeologicznych. Mając na uwadze potrzeby w zakresie dostępu do informacji przestrzennej oraz budowania społeczeństwa informacyjnego, zasadnym jest uzupełnienie obecnej formy rejestru o możliwość prowadzenia go w formie cyfrowej. Jako przykład takiego działania posłużyć może tworzenie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, którego utworzenie stanowi wypełnienie obowiązków wynikających z art. 113 oraz 114 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody*.
3. Istnieje potrzeba pilnego pozyskania danych z pzgik. Na tym tle niezwykle ważna jest stała i niezmienna identyfikacja obiektów znajdujących się w bazach referencyjnych za pomocą zestandaryzowanych identyfikatorów. Tworząc bazę danych o zabytkach, zaprojektowano na poziomie każdej z klas obiektów istnienie identyfikatora danych zewnętrznych (referencyjnych). Działanie to ma na celu zachowanie spójności i powiązania z danymi przekazanymi z zasobu.
4. Na poziomie schematu prostego przewidziano referencje do klasy obiektów jakim są m.in. budynki. Na dzień dzisiejszy specyfikacje techniczne danych dla III tematu INSPIRE są na etapie testowania i nie jest znana jest ich ostateczna postać. Na tym tle jeszcze bardziej istotnego znaczenia nabiera zidentyfikowany problem dotyczący spój-

ności i niezmienności identyfikatorów baz danych zawierających dane referencyjne (np. o budynkach).

5. Temat *Obszary chronione* realizowany jest wspólnie przez Ministra Środowiska oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Niezbędna jest zatem koordynacja prac związanych z ustanowieniem spójnego modelu danych dla zabytków nieruchomych oraz form ochrony przyrody.

Literatura

- Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej. Dz.U. 2010 Nr 76, poz. 489.
- Ustawa o ochronie zabytków z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dz.U. 2003 Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.
- Zarządzenie nr 32 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 23 grudnia 2010 r. w sprawie zmiany nazwy i zakresu działania Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków.
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Dz.U. 2001 Nr 13, poz. 123, z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 10 sierpnia 1999 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia urzędów morskich, określenia ich siedzib oraz terytorialnego zakresu działania dyrektorów urzędów morskich. Dz.U. 1999 Nr 70, poz. 792;
- Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1205/2008 z dnia 3 grudnia 2008 r. w sprawie wykonania dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie metadanych.
- Rozporządzenie Komisji (UE) Nr 1089/2010 z dnia 23 listopada 2010 r. w sprawie wykonania dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie interoperacyjności zbiorów i usług danych przestrzennych.
- <http://stop-heritage-crime.org/>

Abstract

On 1st of January 2011 Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (National Centre of Monuments Research and Documentation) was transformed into Narodowy Instytut Dziedzictwa (Polish acronym – NID, National Heritage Board of Poland). The main objective of the NID is to implement the state policy concerning protection of cultural heritage and supervision through assuring the best and most comprehensive conditions for preserving it for future generations.

The Board's activities encompass in particular: documentation of the cultural heritage through registering the historical monuments – their value and the condition they are kept in; archiving documental resources relating to protection of historical monuments; defining rules for protection of historical monuments through recognizing threats and elaborating standards of conduct as well as implementation of standards for conservation works; education and promotion of heritage, which means popularization of knowledge about historical monuments and creating social conditions for their effective protection.

In this context, the need for providing comprehensive and reliable information concerning location and characteristics of the monuments is one of the tools supporting the Board's management and one of the main strategic objectives. The obligation to implement and develop geospatial databases of national monuments (both archeological and immovable) has been identified as one of key tasks.

What is the actual state of work on defining the profile for both archeological and immovable monuments in the context of technical specifications within "INSPIRE Data Specification D2.8.1.9 on Protected Sites – Guidelines"? Metadata profile, conceptual model for monuments, verification of the registers and their current status, quality of the geometric representation of heritage sites and providing access to the data in the form of webmap services – the above mentioned priorities are becoming the most important and most urgent tasks for NID's Digitization Department to be implemented in the next 2 years.

Arkadiusz Kołodziej
akolodziej@nid.pl